

NOTAT

2020

**NOKUT-frokost: Har utdanning fått
høyere prestisje ved UiO?**

NOKUT

NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – er et faglig uavhengig forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet.

NOKUTs samfunnsoppdrag, oppgaver og faglige uavhengighet er definert i universitets- og høyskoleloven og er nærmere spesifisert i forskrifter. I tillegg utfører NOKUT tilsyns- og forvaltningsoppgaver etter delegasjon fra departementet.

Formålet med NOKUTs virksomhet er å sikre og fremme kvalitet i utdanning ved

- å føre tilsyn med, informere om og bidra til å utvikle kvaliteten i norsk høyere utdanning og høyere yrkesfaglig utdanning
- å godkjenne og informere om utenlandsk utdanning og informere om mulighetene for godkjenning av utenlandsk utdanning og kompetanse i Norge

NOKUTs arbeid skal bidra til at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk høyere utdanning, høyere yrkesfaglig utdanning og godkjent høyere utenlandsk utdanning.

NOKUT bruker årlig rundt 900 sakkyndige i akkrediteringer, tilsyn, evalueringer, godkjenning av utenlandsk utdanning og prosjekter.

Du kan lese mer om arbeidet vårt på nokut.no.

NOKUT er sertifisert som miljøfyrtårn

Tittel	NOKUT-frokost: Har utdanning fått høyere prestisje ved UiO?
Dato	11.03.2020

© NOKUT Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal NOKUT oppgis som kilde.

Innhold

1 Bakgrunn	4
2 Statusen til utdanningsgjerningen i dag	4
3 Kvalitetskultur og koplingen mellom forskning og utdanning.....	5
4 Hva sier NOKUTs spørreundersøkelser om utdanningskvalitet ved UiO?	8

1 Bakgrunn

I 2013 etterlyste NOKUT mer oppmerksomhet om utdanningskvalitet og flere målrettede virkemidler for å løfte kvaliteten (bl.a. gjennom en kronikk i bladet [Forskningsspolitikk](#)).

Hovedbudskapet i artikkelen fra 2013 er at:

- Forskning fremmes av gulrot og positiv konkurranse, mens utdanningskvalitet «fremmes» av regler og pisk.
- Finansieringssystemet på utdanningsiden er ikke giret mot kvalitet, men mot kvantitet (studiepoengproduksjon).
- Det savnes både politisk oppmerksomhet om utdanningskvalitet knyttet til incentivordninger, stortingsmeldinger osv. og vektlegging av undervisningskompetanse ved institusjonene.
- Kvalitetsreformen har i større grad styrket forskningen enn utdanningen.

2 Statusen til utdanningsgjerningen i dag

Det har skjedd mye positivt på de syv årene som har gått. Både ved institusjonene og politisk er det mer oppmerksomhet om utdanningskvalitet enn hva det var tidligere:

På myndighetsnivå

- Stortingsmeldinger: Tidligere ble det primært laget forskningsmeldinger, men de siste årene har det kommet meldinger for kvalitet i høyere utdanning. Det gjelder blant annet [Kultur for kvalitet i høyere utdanning](#) fra 2017. Det kommer i tillegg meldinger om arbeidslivsrelevans og internasjonalisering.
- Langtidsplan er nå integrert: Forskning og utdanning settes i større sammenheng enn hva som har vært tilfelle tidligere.
- Det er nå flere indikatorer som brukes i departementets styring og finansiering av institusjonene som er ment å innrette oppmerksomheten mot kvalitet (selv om det kan diskuteres om de er egnet for det).

På institusjonsnivå (universitet/høyskole):

- Merittering: Tidligere var det kun meritteringsordninger for forskning, nå er det nye systemer for merittering med grunnlag i dokumentert undervisningskompetanse.
- Det er større fokus på undervisningserfaring og -kompetanse ved tilsetninger.
- Det er også mye større fokus på oppfølging og veiledning, utvikling av nye og mer studentaktive arbeidsformer, undervisningsmetoder og alternative vurderingsformer enn tidligere, selv om utviklingen ikke nødvendigvis går så raskt som man kunne ønske.

Tidligere eksisterte det svært få positive insentiver for utdanningskvalitet, men mange for forskningskvalitet. Dette har endret seg mye de siste årene. I 2010 fikk NOKUT ansvaret for å etablere SFU-ordningen (Sentre for fremragende utdanning), som en parallell til tilsvarende toppsenterordninger innen forskning, SFF (Senter for fremragende forskning). Ordningen gir Norges fremste utdanningsmiljøer ressurser til å videreutvikle studiene sine. Sentrene har et ansvar for å bidra til spredning av kunnskap og praksis som fører til økt kvalitet i høyere utdanning. Gjennom det nye direktoratet Diku (Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning) har det blitt etablert en rekke kvalitetsprogrammer rettet mot utdanningskvalitet.

Videre har opprettelsen av [Studiebarometeret](#) (nasjonal studentundersøkelse årlig siden 2013) og [Underviserundersøkelsen](#) (2016)¹ bidratt til større oppmerksomhet om utvikling av utdanningskvalitet i sektor og samfunn. Undersøkelsene har blitt viktige verktøy for institusjonene i deres arbeid med utdanningskvalitet.

I tillegg er det klare tendenser til å se forskning og utdanning i større sammenheng både hos Forskningsrådet og ved de høyere utdanningsinstitusjonene, gjennom eksempelvis formuleringer i søknader om tildelinger av forskningsmidler.

3 Kvalitetskultur og koplingen mellom forskning og utdanning

Underviserundersøkelsen, NIFUs tidsbruksundersøkelse og oppfølgende analyser av disse indikerer at faglig tilsatte prioriterer undervisning i svært stor grad, ofte på bekostning av forskning. Den generelle retorikken, fra politikere via institusjonsledere og faglig tilsatte, er også mye mer orientert mot utdanningskvalitet enn tidligere. I tillegg snakker arbeidslivet og arbeidslivets organisasjoner mer om utdanningskvalitet og relevans enn hva de gjorde tidligere.

De samlede tallene fra NIFUs tidsbruksundersøkelse, som ble gjennomført sammen med [Underviserundersøkelsen](#), viser at underviserne brukte om lag halvparten av arbeidstiden sin til undervisning. Om lag en tredjedel ble brukt til FoU, mens litt under 20 % ble benyttet til andre oppgaver (Lid et al, 2018).

En analyse fra NOKUT basert på data fra pilot-underviserundersøkelsen i 2016, viser at det, sett fra et underviserperspektiv, er et utbredt samarbeid og stort engasjement rundt undervisningsarbeidet og både individuell og kollektiv oppmerksomhet rundt

¹ Underviserundersøkelsen er en nasjonal spørreundersøkelse hvor vitenskapelig ansatte med erfaring fra undervisning og veiledning gir sine vurderinger av en rekke aspekter ved utdanningskvaliteten i de studieprogrammene de underviser i. Det ble utført en pilotundersøkelse i 2016, og en fullskalaundersøkelse i 2017. Underviserundersøkelsen ble i 2017 kombinert med NIFUs Tidsbruksundersøkelse blant vitenskapelig ansatte i universitets- og høyskolesektoren. De to undersøkelsene henvender seg til den samme populasjonen og gjennomføres derfor som et samarbeid mellom NOKUT og NIFU for å redusere antall undersøkelser i sektoren og begrense rapporteringsbyrden.

utdanningsiden i høyere utdanning (Amundsen og Haakstad, 2017). Her påpekes det at det har vært en kulturendring rundt undervisning og annet utdanningsrelatert arbeid de siste 20 årene, og i dag opplever de faglig ansatte et institusjonelt press for å styrke kvaliteten i utdanningen og undervisningsarbeidet. Undervisning og utvikling av utdanningene er i større grad et felles anliggende i fagmiljøene. «Det er 20 år siden undervisningen var privatisert» var en typisk uttalelse fra underviserne som ble intervjuet. (Se også oppslag om rapporten i [Khrono](#) november 2017)

Et tydelig og kanskje noe overraskende funn i Underviserundersøkelsen i 2017 er en samstemt og negativ vurdering av timeressursen til undervisning og veiledning. Tidsfaktoren vurderes som noe som må forbedres i langt større grad enn andre faktorer knyttet til utdanningskvaliteten. I en oppfølgingsundersøkelse fokuserte NOKUT på hva de vitenskapelige ansatte mente var årsaken(e) til den negative vurderingen til tidsressursen til undervisning og veiledning ([Amundsen og Fretland Øygarden, 2019](#)). Hovedinntrykket er at undervisningen og veiledningen er noe underviserne prioriterer høyt. Derimot uttrykte flere at det heller er forskningen som ikke blir prioritert tilstrekkelig.

I intervjuene i den ovennevnte undersøkelsen kom det frem at underviserne verdsetter både det å formidle faget i undervisningen, og at studentkontakten de får gjennom undervisningen og veiledningen er verdifull. Underviserne ser imidlertid samtidig ut til å oppleve et betydelig tidspress i underviserrollen som kan knyttes opp mot både rammefaktorer rundt og endringstrekk ved rollen. Det påpekes av underviserne at det stadig legges til nye oppgaver til undervisningsarbeidet. Ressurser i form av nye ansatte er tilført sektoren i takt med økt studentmengde, men samtidig har det skjedd en utvikling i retning av at oppgavemengden samtidig har økt og blitt mer komplisert eller sammensatt på «undervisningssiden». Antagelig er dette bl.a. et resultat av at høyere utdanning er blitt en masseutdanning. Informantene under intervjuene indikerte at særlig to oppgaver lider under tidspresset: det går for det første ut over mulighetene for individuell oppfølging av studenter (veiledningen) og for det andre at FoU-virksomheten nedprioriteres. En tredje konsekvens som vi kan antyde, basert på analyser og intervjuer, er at arbeidet med videreutviklingen av nye undervisnings- og læringsformer i noen grad salderes bort.

At tidspresset ser ut til å gjøre mulighetene dårligere for individuell veiledning av studentene, finner gjenklang i funn i Studiebarometerets studentundersøkelse, hvor veiledning er en faktor som over mange år har scoret lavt blant studentene. Det kan tenkes at underviserens kritiske vurdering av arbeidet rundt tettere oppfølgingen av studentene og en opplevelsen av et «forbruker-press» fra studentene, kan være et uttrykk for at veiledningen ikke fungerer tilstrekkelig godt.

Dersom stadig flere undervisere må nedprioritere FoU-delen av arbeidet sitt, kan dette potensielt lede til at idealet om FoU-basert utdanning ikke vil realiseres på en god måte. Et opplevd krysspress mellom undervisnings- og FoU-virksomheten vil over tid kunne påvirke begge oppgavene negativt.

Det kan også argumenteres for at en nedprioritering av utviklingsarbeidet rundt undervisnings- og veiledningsoppgavene kan representere en risiko for stagnasjon i utdanningskvaliteten. Om underviserne bruker mer enn tilmålt tid til selve gjennomføringen av undervisning og veiledning, er det vanskeligere å kunne se for seg hvordan de også skal kunne dedikere tid og ressurser til videreutviklingen av denne. I rapporten sies det avslutningsvis:

«Dette vil i så fall være stikk i strid med myndighetenes ambisjoner i stortingsmeldingen; Meld. St.16 Kultur for kvalitet i høyere utdanning (Kunnskapsdepartementet 2017), om en videre utvikling av utdanningskvaliteten. En nylig levert mastergradsoppgave (Sjøbrend 2018) konkluderte med at tidsressursen er hovedbarrieren for utviklingsarbeidet rundt, og innovasjon av, undervisnings- og læringsmetoder i norsk høyere utdanning. Dette støtter opp under funnene i undersøkelsen vår som tyder på at det systematiske utviklingsarbeidet rundt undervisningen kan være en salderingspost. NOKUTs internasjonale evaluering (NOKUT 2017) av hvordan en oppnår høy kvalitet i mastergradsprogrammer i både økonomi og molekylærbiologi finner også at tidsressursen er en kritisk faktor for å utvikle innovative undervisnings- og læringsformer. Ytterligere støtte for at tidsressursen er en nøkkelfaktor for å utvikle innovative og forskningsbaserte studieprogram, finnes i en nylig publisert artikkel (Stensaker mfl. 2018) om hvordan utdanningsledere oppfatter hvilke faktorer som er kritiske for forandring og fornyelse av studieprogrammer.»
(Amundsen og Fretland Øygarden, 2019, s. 28-29)

Hva så med koblingen mellom utdanning og forskning?

NOKUT har i samarbeid med Forskningsrådet gjennomført et felles evalueringsprosjekt i 2018 med tittelen [«Joint evaluations of research education. A pilot study of the interplay between research and education in political science, sociology and economics in Norway»](#). Her påpeker ekspertpanelet at utdanning og forskning i økende grad kan sies å være både integrerte og sammenvevde aktiviteter innenfor de tre evaluerte fagene.

“The interplay evaluation takes this a step further, and addresses the relationship between research quality and educational quality at the institutional level within each discipline. In total 10 institutions and 58 study programmes are included in the interplay evaluation.”

Et videre hovedfunn i denne samspillsevalueringen er (rapporten s. 95 om “Joint evaluations” 2019):

“An important finding deriving from the first step of the interplay evaluation is that there is a large degree of overlap in the assessments of research and education. That is, institutions that receive a high score in the research evaluation also receive favourable education evaluations. With few exceptions, this pattern repeats itself across disciplines and institutions, indicating a positive

relationship between research quality and educational quality. The different chapters suggest, in various ways, that a causal relationship might exist between the two activities, i.e. that high-quality research leads to high-quality education, but the actual mechanisms at play remain uncertain.”
(NOKUT 2018, s. 95)

En tolking av dette funnet kan være at det å styrke forskningen vil styrke utdanningsiden. Hva det er ved god forskning som gir god utdanning er de sakkyndige klare på at de ikke vet noe mer om, men de kaster frem to aktuelle hypoteser: a) Gode forskere er omstillingsdyktige, kan hurtig legge om utdanningspraksis og tilpasse seg nye utfordringer; b) Opptaket til (de tre) studiene det gjelder, har silt ut de beste studentene. Dermed blir utdanningene god.

4 Hva sier NOKUTs spørreundersøkelser om utdanningskvalitet ved UiO?

Med utgangspunkt i data fra Underviserundersøkelsen (2017) og Studiebarometeret (2017), ser vi hvordan faglig ansatte og studenter ved UiO har besvart spørsmål om utdanningskvalitet. Vi ser også på disse dataene sammenlignet med tilsvarende nasjonale tall.

Vi har valgt ut tre tilnærmet likelydende spørsmål som ble stilt til både faglig ansatte og studenter. Selv om det er nyanseforskjeller i begrepsbruken i spørsmålene, måler de i stor grad det samme – sett fra henholdsvis underviseres og studenters ståsted. Spørsmålene berører tema som kan være viktige for å oppnå god utdanningskvalitet; formidling av forventninger til studenter, ansattes tilbakemeldinger til studenter og motivasjon av studenter.

Utvalgte spørsmål fra spørreundersøkelsene

Underviserundersøkelsen	Studiebarometeret 2017
I hvilken grad er du enig i: I dette emnet formidler jeg tydelige forventninger til studentene om hva de skal gjøre	I hvilken grad er du enig i: Jeg opplever at de faglig ansatte stiller klare forventninger til meg som student
I hvilken grad er du enig i: I dette emnet legger jeg vekt på å gi studentene kommentarer og tilbakemelding	Hvor tilfreds er du med: De faglig ansattes evne til å gi konstruktive tilbakemeldinger på arbeidet ditt
I hvilken grad er du enig i: I dette emnet jobber jeg aktivt for å motivere studentene	I hvilken grad mener du at studieprogrammet: Bidrar til din motivasjon for studieinnsats

Vi har valgt ut sju utdanningstyper. Basis for utvalget er at det skal være en viss faglig spredning, slik at mange fakultet på UiO er representert. Under vises disse utdanningstypene samt antall svarende på UiO i de to undersøkelsene.

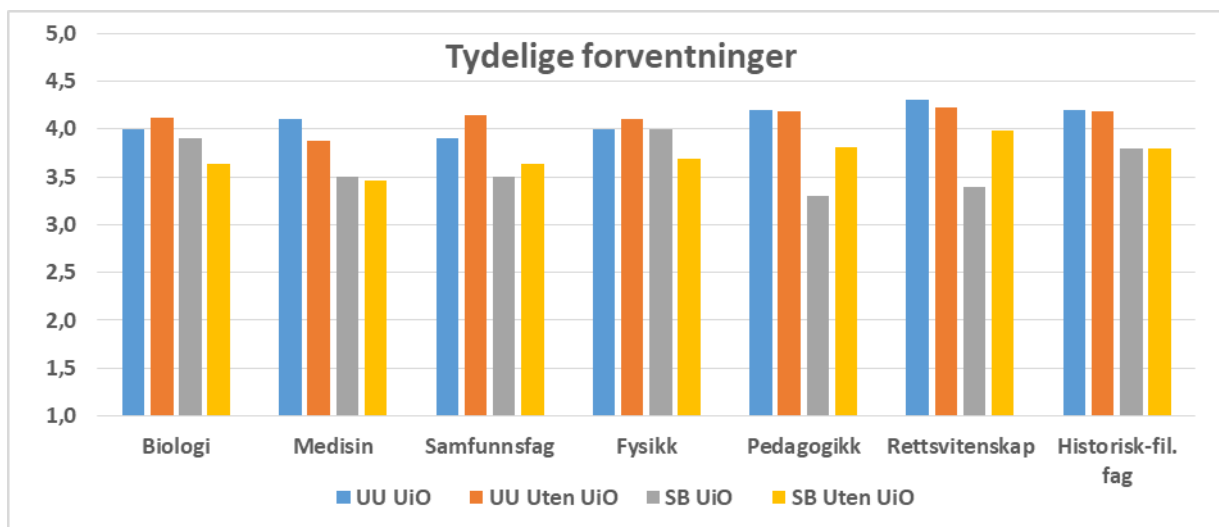
Utdanningstype	Antall svarende Underviserundersøkelsen, UiO	Antall svarende Studiebarometeret, UiO
Biologi	67	87
Medisin	82	197
Samfunnsfag*	173	262
Fysikk	47	115
Pedagogikk	49	219
Rettsvitenskap	25	267
Historiske og filosofiske fag	147	322

* Data fra Studiebarometeret for statsvitenskap og sosiologi er her slått sammen til «Samfunnsfag».

Forventninger

- Her presenteres data på spørsmålene:
- I hvilken grad er du enig i: I dette emnet formidler jeg tydelige forventninger til studentene om hva de skal gjøre
- I hvilken grad er du enig i: Jeg opplever at de faglig ansatte stiller klare forventninger til meg som student

Figur 1: Tydelige forventninger fra underviserne. Gjennomsnittsverdier fordelt på noen utdanningstyper. UiO og nasjonale tall (minus UiO).

Kilde: Underviserundersøkelsen og studentundersøkelsen – Studiebarometeret (Begge 2017).

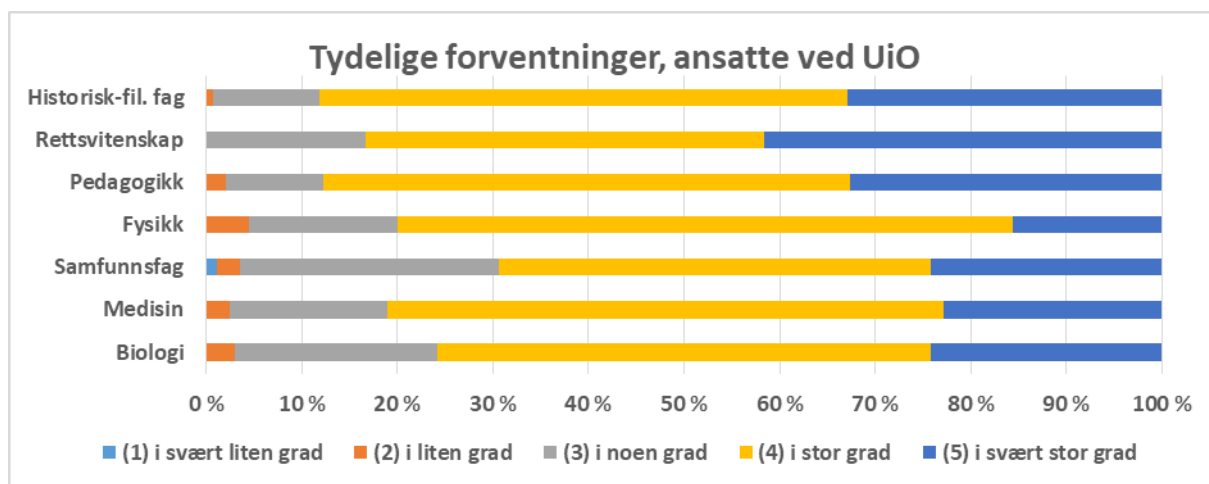
Figur 1 viser at underviserne på UiO i stor grad er enige i påstanden om at de formidler tydelige forventninger. Forskjellene mellom de ansatte på UiO og de ansatte i resten av landet er små.

Studentene er også i stor grad enige i påstanden om at faglig ansatte stiller klare forventninger.

Forskjellene mellom undervisere og studenter varierer mellom utdanningsgruppene. I biologi og fysikk er forskjellene mellom underviseres og studenters oppfatning små. Spriket mellom underviseres og studenters oppfatning er stort for rettsvitenskap og pedagogikk ved UiO – og her er forskjellene mellom gruppene langt mindre nasjonalt enn ved UiO.

Vi har også sett på spredningen i svarene (se figur 2).

Figur 2: I hvilken grad stiller underviserne tydelige forventninger. Svarfordeling brutt ned på noen utdanningstyper ved UiO.

Kilde: Underviserundersøkelsen – Studiebarometeret (2017).

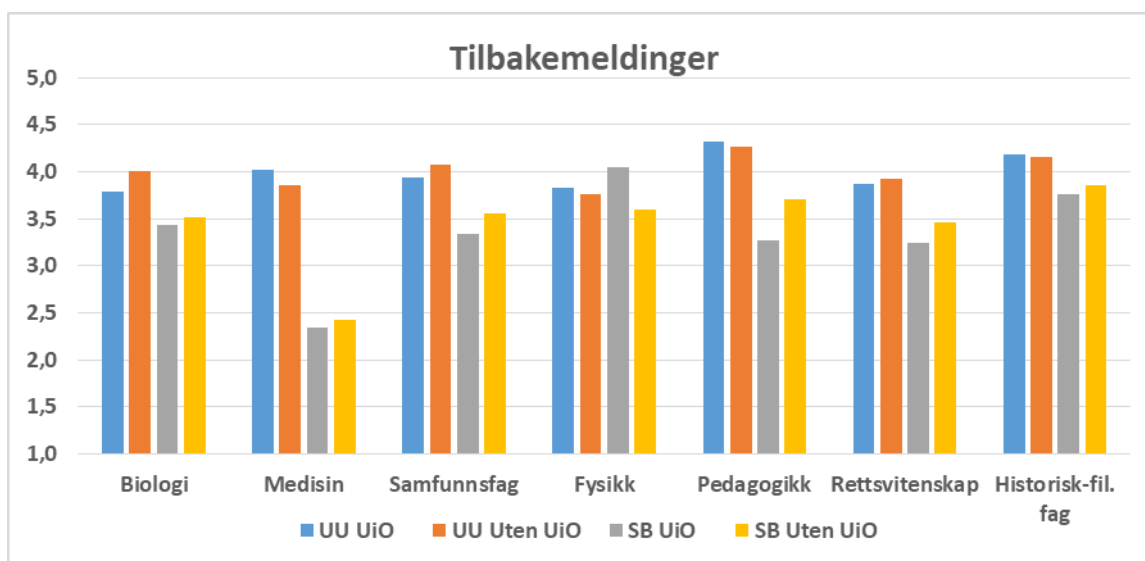
Den store majoriteten er i stor grad (4 og 5) enige i påstanden. Svært få svarer 1 og 2, mens mellom 10 % og 27 % svarer i noen grad (3). Ingen av respondentene fra rettsvitenskap valgte svaralternativ 1 eller 2. Svarfordelingen nasjonalt skiller seg lite fra den på UiO.

Tilbakemeldinger

Her presenteres data på spørsmålene:

- I hvilken grad er du enig i: I dette emnet legger jeg vekt på å gi studentene kommentarer og tilbakemelding
- Hvor tilfreds er du med: De faglig ansattes evne til å gi konstruktive tilbakemeldinger på arbeidet ditt

Figur 3: Tilbakemeldinger til studentene. Gjennomsnittsverdier fordelt på noen utdanningstyper. UiO og nasjonale tall (minus UiO).

Kilde: Underviserundersøkelsen og studentundersøkelsen – Studiebarometeret (Begge 2017).

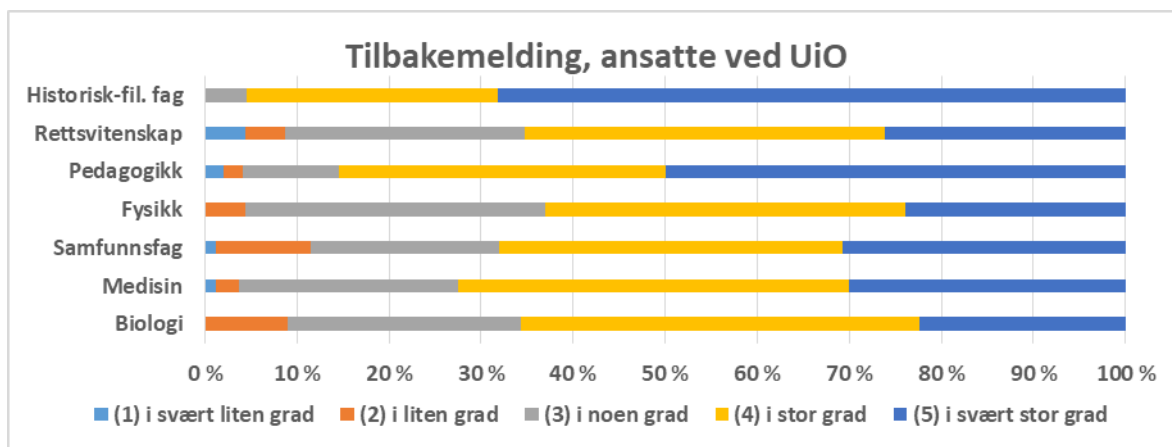
Figur 3 viser at underviserne på UiO i stor grad er enige i påstanden om vektlegging av tilbakemelding. Forskjellene mellom de ansatte på UiO og det nasjonale snittet er små.

Studentene er i mindre grad enige i påstanden om konstruktive tilbakemeldinger, her er det imidlertid stor forskjell mellom utdanningstypene.

Forskjellene mellom undervisere og studenter varierer mellom utdanningsgruppene og er til dels ganske stor. Størst sprik er det mellom undervisere og studenter i medisin, både på UiO og på andre steder som tilbyr denne utdanningen.

Vi har også sett på spredningen i svarene (se figur 4).

Figur 4: Tilbakemeldinger til studentene. Svarfordeling brutt ned på noen utdanningstyper ved UiO.

Kilde: Underviserundersøkelsen– Studiebarometeret (2017).

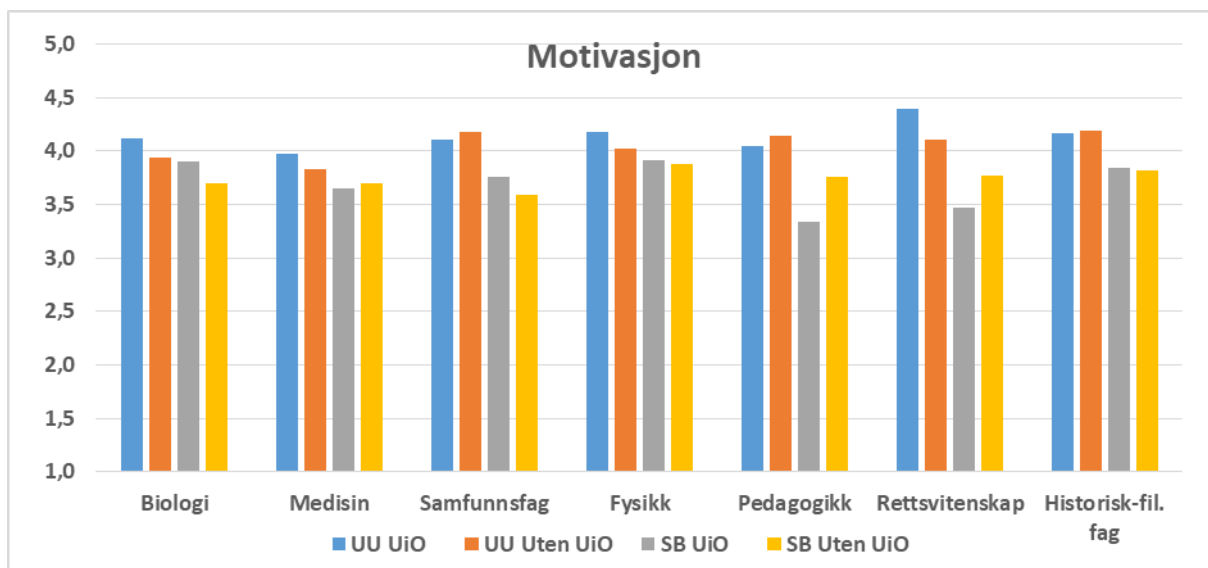
Den store majoriteten er i stor grad (4 og 5) enige i påstanden. Imidlertid er det til dels ganske store mindretall som ikke har svart 4 eller 5. Både i rettsvitenskap, fysikk, samfunnsfag, medisin og biologi utgjør de som ikke svarte 4 eller 5 om lag en tredjedel av respondentene. Forskjellene mellom utdanningstypene er store; andelen som svarer 3 varierer fra 3 % til 33 %. Nasjonalt sett er det en større andel som er uenige i påstanden innen hist-fil og medisin.

Motivasjon

Her presenteres data på spørsmålene:

- I hvilken grad er du enig i: I dette emnet jobber jeg aktivt for å motivere studentene
- I hvilken grad mener du at studieprogrammet: Bidrar til din motivasjon for studieinnsats

Figur 5: Motivasjon av studenter. Gjennomsnittsverdier fordelt på noen utdanningstyper. UiO og nasjonale tall (minus UiO).

Kilder: Underviserundersøkelsen og studentundersøkelsen – Studiebarometeret (Begge 2017).

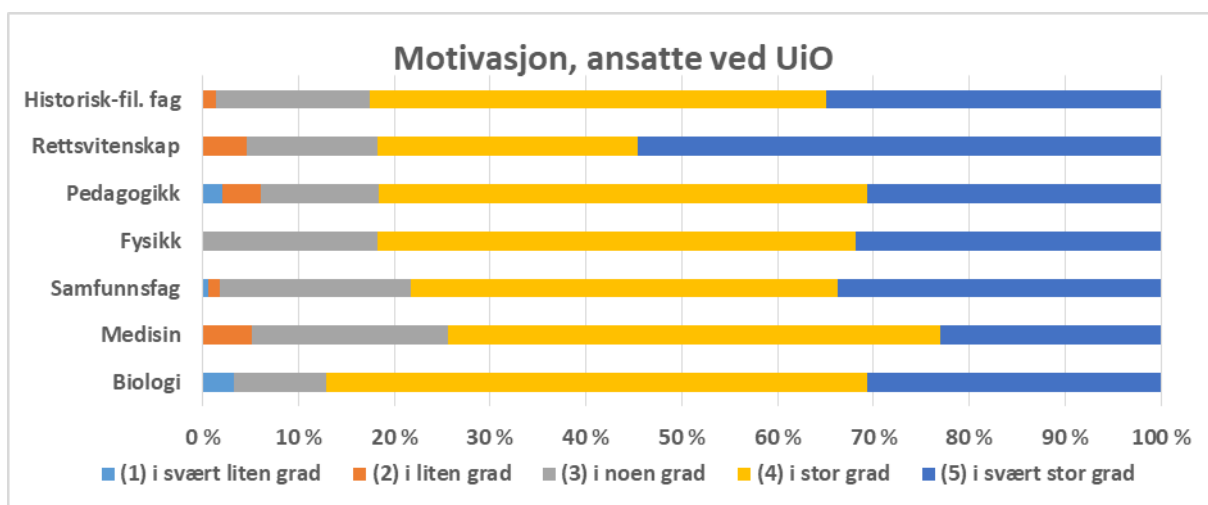
Figur 5 viser at underviserne på UiO i stor grad er enige i påstanden om at de jobber aktivt for å motivere studentene. Forskjellene mellom de ansatte på UiO og de ansatte i resten av landet er små.

Studentene er også i stor grad enige i påstanden om motivasjon for studieinnsats.

Forskjellene mellom studenter og undervisere er stort sett ganske små, men spriket mellom underviseres og studenters oppfatning er stort for rettsvitenskap og pedagogikk ved UiO. I rettsvitenskap er forskjellene mellom gruppene langt mindre nasjonalt enn ved UiO. Nasjonalt er forskjellen mellom de to gruppene størst i samfunnsfag, her er forskjellene mindre ved UiO.

Vi har også sett på spredningen i svarene (se figur 6).

Figur 6: Motivasjon av studentene. Svarfordeling brutt ned på noen utdanningstyper ved UiO.

Kilde: Underviserundersøkelsen– Studiebarometeret (2017).

Den store majoriteten er i stor grad (4 og 5) enige i påstanden. Svært få svarer 1 og 2, mens mellom 10 % og 20 % svarer i noen grad (3). I rettsvitenskap er det en stor opphopning av 5-ere, mens i fysikk valgte ingen svaralternativ 1 eller 2. Svarfordelingen nasjonalt skiller seg lite fra den på UiO.

Referanser

- Amundsen, G. Y. og Haakstad, J. (2017): [Undervisningsarbeidet i endring? Rammevilkår, samarbeid og kvalitetskultur i høyere utdanning. En oppfølging av funn i Underviserundersøkelsen 2016.](#) (NOKUT rapport 3-2017)
- Amundsen, G. Y. og Fretland Øygarden, K. (2019): [Tidspress i undervisning og veiledning av studenter i høyere utdanning.](#) (NOKUT rapport 17-2019)
- Bakken, P., Pedersen, L.F., Wiggen, K.S. og Øygarden, K.F. (2019): [Studiebarometeret 2018 – Hovedtendenser](#) (NOKUT rapport 1-2019)
- Gunnes, Hebe (2018): [Tidsbruksundersøkelsen for universiteter og høyskoler. En kartlegging av tidsbruk blant vitenskapelig ansatte og faglig tilsatte i 2016.](#) (NIFU Arbeidsnotat 2018:2)
- Det Kongelige Kunnskapsdepartement (2017): [Meld.St.16 Kultur for kvalitet i høyere utdanning, 27. januar 2017.](#)
- Lid S.E., Pedersen, L.F., Damen, M. (2018): [Underviserundersøkelsen 2017 – Hovedtendenser.](#) (NOKUT rapport 2-2018)
- NOKUT (2017): [EUROMA – critical factors for achieving high quality in Molecular Biology master programmes.](#) (NOKUT's evaluations 2017-1)
- NOKUT (2018): [Joint evaluations in research and education: A pilot study of the interplay between research and education in political science, sociology and economics in Norway](#)
- Sjøbrend, Madeleine (2018): [Hvordan arbeider universiteter og høyskoler med utviklingen av nye undervisnings- og læringsmetoder? En casestudie av Sentre for Fremragende Utdanning](#) (Mastergradsoppgave i entreprenørskap og innovasjon, NMBU Handelshøyskolen)
- Stensaker, B., Frølich, N. and Aamodt, P.O. (2018): [Policy, Perceptions, and Practice. A study of Educational Leadership and their Balancing of Expectations and Interests at Micro-Level.](#) (Higher Education Policy pp 1–18, 2018 IAU)

DRAMMENSVEIEN 288 | POSTBOKS 578,1327 LYSAKER | T: 21 02 18 00 | [NOKUT.NO](https://www.nokut.no)